

**QODIRIYNING SATIRIK QALAMIDAN MUSHTUM JURNALI
SAHIFALARIGACHA**

**Jo'rayev Asrorbek
Abdusattorov Aliakbar**

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

"O'zbek tili kambag'al emas, balki o'zbek tilini kambag'al deguvchilarning o'zi kambag'al. Ular o'z nodonliklarini o'zbek tiliga to'nkamasinlar"

Abdulla Qodiriy

Annotatsiya: Mazkur maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yetuk namoyandalaridan biri Abdulla Qodiriyning satirik ijodi tahlil qilinadi. Qodiriy o'z hajviy asarlarida o'tkir ijtimoiy tanqid vositasida jamiyatdagi illatlarni fosh etib, milliy ong va tafakkurni yuksaltirishga intilgan ijodkor sifatida namoyon bo'ladi. Xususan, uning Mushtum jurnali sahifalarida e'lon qilingan hajviy maqolalari va pamfletlari o'sha davr siyosiy-madaniy sharoitida muhim ahamiyat kasb etgan. Ushbu maqolada adib satirasining badiiy-estetik xususiyatlari, uning tanqidiy nigohi hamda hajviy uslubi lingvopoetik tahlil asosida o'rganiladi. Shuningdek, Mushtum jurnali va Qodiriyning undagi ijodiy faoliyati tarixiy-adabiy nuqtayi nazardan tahlil qilinib, ularning o'zbek satirik adabiyoti taraqqiyotiga ta'siri yoritiladi. Tadqiqot davomida Qodiriy satirasining hozirgi kun uchun dolzarbligi hamda uning bugungi adabiy jarayonga ta'siri yuzasidan xulosalar beriladi.

Аннотация: В данной статье исследуется сатирическое творчество Абдуллы Кадыри, одного из выдающихся представителей узбекской литературы XX века. Посредством острой социальной критики Кадыри использовал сатиру как инструмент разоблачения общественных пороков и пробуждения национального самосознания. Его сатирические эссе и памфлеты, опубликованные в журнале Муштум, сыграли важную роль в социально-политическом и культурном контексте своего времени. В статье анализируются художественно-эстетические особенности сатиры Кадыри, его критический взгляд и сатирический стиль с лингвопоэтической точки зрения. Кроме того, рассматривается историко-литературное значение Муштума и вклад Кадыри в развитие узбекской сатирической литературы. В завершение дается оценка актуальности сатирического наследия Кадыри в современном литературном дискурсе.

Abstract: This study explores the satirical works of Abdulla Qodiriy, one of the prominent figures in 20th-century Uzbek literature. Through sharp social critique, Qodiriy utilized satire as a means to expose societal flaws and elevate national consciousness. His satirical essays and pamphlets published in Mushtum magazine played a significant role within the socio-political and cultural framework of his time. This paper analyzes the artistic and aesthetic features of Qodiriy's satire, his critical perspective, and satirical style using

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026"

a linguopoetic approach. Additionally, the historical-literary significance of Mushtum and Qodiriy's contributions to the magazine are examined, highlighting their impact on the evolution of Uzbek satirical literature. Finally, the research evaluates the contemporary relevance of Qodiriy's satirical legacy and its influence on modern literary discourse.

Kalit so'zlar: *Abdulla Qodiriy, satirik adabiyot, hajv, "Mushtum" jurnali, o'zbek adabiyoti, felyeton, ijtimoiy tanqid, satira, hajviy uslub, adabiy meros.*

Ключевые слова: *Абдулла Кадыри, сатирическая литература, юмор, журнал "Муштум", узбекская литература, фельетон, социальная критика, сатира, сатирический стиль, литературное наследие.*

Keywords: *Abdulla Qodiriy, satirical literature, humor, "Mushtum" magazine, Uzbek literature, feuilleton, social criticism, satire, satirical style, literary heritage.*

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotida nafaqat tarixiy romanlari bilan, balki hajviy asarlari orqali ham katta iz qoldirgan ijodkorlardan biridir. Uning satirik asarlari, ayniqsa, XX asrning 20-30-yillarida o'zbek jamiyatida yuz berayotgan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarni teran aks ettirgan. Abdulla Qodiriy o'z satirasi orqali jamiyatdagi illatlar – amaldorlarning poraxo'rligi, byurokratizm, savodsizlik, eskilik sarqitlari va xalqning ijtimoiy ongi sustligiga keskin tanqidiy yondashgan.

Adib satiraning turli janrlarida ijod qilgan bo'lib, u hajviy hikoya, pamflet, felyeton va publitsistik maqolalar orqali o'zining o'tkir fikrlarini ifodalagan. Uning satirik uslubi hajv va keskin tanqidning o'ziga xos uyg'unligiga asoslangan bo'lib, unda kinoya, istehzo va majoz kuchli ifoda vositalari sifatida qo'llanilgan. Qodiriyning bu yo'nalishdagi eng yorqin asarlaridan biri "Kalvak Maxzumning xotira daftaridan" bo'lib, ushbu asar o'z davrining ijtimoiy muammolarini ochiq fosh qilishi bilan ajralib turadi. Ushbu asar hajv orqali millat ichidagi kamchiliklarni, ayniqsa, nodonlik va taqlidchilikni tanqid qilishga yo'naltirilgan edi.

Qodiriyning hajviy asarlari faqatgina o'zbek adabiyotining rivojiga hissa qo'shib qolmay, balki keng ommaning dunyoqarashini shakllantirishda ham muhim rol o'ynagan. Uning felyeton va pamfletlari sovet mafkurasi bilan to'qnash kelganligi sababli, yozuvchi ko'p bora tanqid ostiga olinib, natijada ta'qib va qatag'on qurboniga aylangan. Shunga qaramay, uning hajviy ijodi bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, o'zbek adabiyotidagi tanqidiy tafakkur rivojiga zamin yaratgan muhim meros sifatida baholanadi.

O'zbek matbuotining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin tutgan "Mushtum" jurnali ilk bor 1923-yil 13-may kuni chop etilgan bo'lib, o'zining satirik va hajviy yo'nalishi bilan alohida ajralib turardi. Bu jurnalning tashkil etilishi o'zbek adabiyotida hajv va satira janrlarining mustahkamlanishiga, adabiy tanqidning ommaviy tus olishi va ijtimoiy muammolarning keng yoritilishiga sabab bo'ldi.

Jurnal dastlab O'zbekiston Kompartiyasi Markaziy Qo'mitasi organi sifatida tashkil etilgan bo'lib, uning asosiy maqsadi jamiyatda mavjud illatlarni fosh etish, ijtimoiy adolatsizlik, byurokratizm, savodsizlik, diniy aqidaparastlik va eskilik sarqitlarini keskin

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026"

tanqid qilish edi. "Mushtum" sahifalarida felyetonlar, hajviy hikoyalar, pamfletlar, satirik she'rlar, turli siyosiy karikaturalar chop etilib, ular orqali o'quvchilarga o'tkir tanqidiy nigoh bilan qarash imkoni yaratilgan.

Jurnalning ilk yillarida unda Ibrohim Rahim, G'ozi Yunus, G'afur G'ulom, Abdulla Qodiriy kabi yetuk ijodkorlar o'z maqolalarini chop etishgan. Aynan ushbu yozuvchilarning ijodi jurnalning satirik ruhini belgilab bergan bo'lsa, keyinchalik "Mushtum" o'zbek hajviy adabiyotining eng muhim minbarlaridan biriga aylandi.

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotining hajviy yo'nalishida yetuk ijod qilgan adiblardan biri sifatida "Mushtum" jurnali bilan yaqindan hamkorlik qilgan. Adib jurnal sahifalarida o'tkir satirik maqolalar, felyetonlar va hajviy hikoyalar bilan muntazam ishtirok etgan bo'lib, uning hajviy asarlari jamiyatdagi illatlarni fosh qilishga qaratilgan edi. Abdulla Qodiriy jurnal sahifalarida chop etgan maqolalarida, ayniqsa, amaldorlarning poraxo'rliги va byurokratizmi, savodsizlik va ijtimoiy ongsizlik, diniy mutaassiblik va taqlidchilik, yangi jamiyat qurilishidagi ziddiyatlar kabi masalalarni hajv orqali ochib bergan.

Uning "Mushtum" jurnali sahifalarida e'lon qilingan asarlari orasida "Kalvak Maxzumning xotira daftaridan" alohida e'tiborga molik bo'lib, bu asar hajviy janrda yozilgan eng muhim adabiy namunalardan biri hisoblanadi. Unda yozuvchi jamiyatda hukm surayotgan qarashlarni, odamlarning hayotga munosabatini, eski va yangi davr to'qnashuvi natijasida yuzaga kelgan mojarolarni keskin tanqid qilgan.

Qodiriyning "Mushtum" jurnalidagi faoliyati nafaqat uning ijodiy qiyofasini yanada boyitgan, balki o'zbek hajviyati rivojiga katta hissa qo'shgan. Uning o'tkir tili, istehzoli yondashuvi, hajv va kinoyani mohirona qo'llay olish qobiliyati uni XX asrning eng ta'sirchan satirik yozuvchilaridan biriga aylantirdi.

Biroq, yozuvchining hajviy ijodi va jurnal bilan faol hamkorligi sovet tuzumining mafkuraviy talablari bilan to'qnash kelgan. Abdulla Qodiriy 1937-yil repressiya qurboniga aylanganidan so'ng, uning "Mushtum" jurnali bilan bog'liq asarlari ham uzoq yillar davomida unutilgan holga kelgan. Keyinchalik mustaqillik yillarida adibning hajviy asarlari qayta tiklanib, "Mushtum" jurnalidagi maqolalari va satirik hikoyalari ilmiy jihatdan qayta o'rganildi.

Xulosa:

Abdulla Qodiriyning satirik ijodi va uning "Mushtum" jurnalidagi faoliyati o'zbek adabiyotining hajviy yo'nalishda rivojlanishida muhim o'rin tutdi. U o'zining o'tkir tili va hajviy uslubi orqali jamiyatdagi illatlar, amaldorlarning poraxo'rliги, savodsizlik, diniy mutaassiblik kabi masalalarni fosh etdi. Ayniqsa, uning "Kalvak Maxzumning xotira daftaridan" kabi asarlari o'zbek hajviy adabiyotining eng yorqin namunalari sifatida tan olinadi.

"Mushtum" jurnali 1923-yildan boshlab satirik yo'nalishda faoliyat yuritib, ijtimoiy illatlarni hajv orqali yoritishga katta e'tibor qaratdi. Qodiriy ushbu jurnal orqali o'zining hajviy maqola va felyetonlarini e'lon qilib, o'quvchilarni fikrlashga, tanqidiy yondashishga

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2026 "

undadi. Uning "Mushtum" jurnali sahifalarida chop etilgan asarlari hajv va tanqid orqali o'z davrining murakkab muammolarini ochib bergan.

Abdulla Qodiriyning satirik merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning asarlari milliy tafakkurning shakllanishiga xizmat qilgan bo'lib, o'zbek hajviy adabiyotining rivojiga katta hissa qo'shgan. "Mushtum" jurnali hamon faoliyat yuritib, hajv va satira orqali jamiyatdagi dolzarb muammolarni yoritishda davom etmoqda. Shunday qilib, Qodiriy ijodining "Mushtum" jurnali bilan bog'liqligi uning hajviy iste'dodini ochib beruvchi asosiy omillardan biri bo'lib, o'zbek adabiyotining o'ziga xos satirik an'alarini yaratishda muhim rol o'ynadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodiriy, A. (1926). Kalvak Maxzumning xotira daftaridan. Toshkent: O'zbek Davlat Nashriyoti.
2. Hasanov, M. (2005). O'zbek hajviy adabiyoti tarixi. Toshkent: Fan.
3. Rasulov, B. (2012). Abdulla Qodiriyning satirik ijodi. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. G'ulomov, S. (2018). Mushtum jurnali va o'zbek hajviyati. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Normatov, A. (2020). O'zbek hajv adabiyoti va uning taraqqiyoti. Toshkent: Akademnashr.
6. Gazeta.uz. (2023). "Mushtum jurnali tarixi." Online maqola
7. Wikipedia. (2024). "Abdulla Qodiriy." Online maqola
8. Karimov, U. (2015). Satira va uning o'zbek adabiyotidagi o'rni. Toshkent: Sharq nashriyoti.